Інна Юрова
(м.Донецьк)

СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ МОТИВУ "ВІДНАЙДЕННЯ СЕБЕ" У ПРОЗІ Ю.КОСАЧА ТА І.КОСТЕЦЬКОГО

Анотація. Стаття присвячена аналізу специфіки трансформації Ю.Косачем та І.Костецьким категорії трансгресивності. Основні завдання статті – порівняти розуміння й осмислення причин зміни людської особистості, пошуку нею свого істинного "я". Розглядаються особливості втілення у творчості І.Костецького та Ю.Косача проблеми зв'язку людини з Богом як варіанту "божественної лжі".
Ключові слова: кризова ситуація, трансгресія, катрасис.
Resume. This article is devoted to analysis of specific interpretation of problem of category of "transgression" in short stories written by I.Kostetsky and Yi.Kosach. The main problems of article are specific of description by authors becoming consciousness of character in destroyed world, crisis situation and transgression state of person, search of human his life destination. Attention in article also paid to the question of interaction of God and human as a variant of "god lie" in prose of I.Kostetsky and Yi.Kosach.
Key words: crisis situation, transgression, catarsis.

Творчість І.Костецького та Ю.Косача волею обставин опинилась на маргінесах літературного життя. Хоча цих авторів і не можна назвати письменниками абсолютно невідомим для українською літератури (час від часу у періодичних виданнях з'являлися розвідки, присвячені тим або іншим аспектам їх творчості, були зроблені спроби представити доробок обох авторів у комплексних виданнях, імена письменників були внесені до книги з історії української літератури XX століття, за ред. В.Дончика), їх творчість потребує ґрунтовного та систематичного вивчення, детального аналізу, а подеколи навіть і переосмислення.

Обставини склалися так, що цим двом українським письменникам – І.Костецькому та Ю.Косачу – довелося пережити усі перипетії нелегкої емігрантської долі. Обидва вони були авторами прозових та драматичних творів, публіцистами і критиками, засновниками та активними учасниками МУРу [14, 196], брали участь у мистецькому житті українців у повоєнній Німеччині, наполягали на розширенні тематичних і стильових меж сучасної української літератури [1, 7], дбали про власну репутацію авторів парадоксальних і екзотичних творів [13, 350] та "полістилістів" [2, 197], апелюючи до великої кількості літературних традицій і течій [3, 5]. Крім того, послідовні експериментатори та прихильники найновіших літературних течій, Ю.Косач та І.Костецький були віднесені Ю.Шерехом до письменників-"європеїстів" [19, 173], а на загальному тлі МУРу здавалися диваками та сміховинними фігурами.

У нашій статті буде розглянуто ще один аспект подібності творчої манери двох письменників – тематичний: йдеться, насамперед, про звернення обох авторів до теми втрати первинного прізвища як способу філософського осмислення загальнолюдських проблем, пошуку індивідом самості та сенсу життя. Ми проведемо паралелі між текстами І.Костецького та Ю.Косача, означимо моменти спільного вирішення та різночитань у трактуванні письменниками вказаної теми, охарактеризуємо особливості авторського бачення та філософські корені заявлених проблем.

У літературних напрямках II половини XX століття (насамперед, це стосується постструктуралізму) проблема людини особливої, яка не вписується у навколишнє суспільство, людини "дещо божевільної" отримала нову, неочікувану розробку. Порушена проблема деперсоналізації уможливила появу особистості, маргінальної до глобальних структур [15, 443]. Така особистість потрапляла до "зазорів" між структурами, що давало їй можливість отримувати, з одного боку, внутрішнє відчуття чітких детермінаційних зв'язків та єдності картини світу, частково характерних для особистості з часів Відродження. З іншого боку, така особистість виявлялася вільною від детеремінованості структурами суспільства, родини, держави, класу. Крім того, шизоаналіз поставив питання про з'яву індивідуума самодостатнього, зі спонтанною суб'єктивною креативністю [15, 453]. Ж.Дельоз та Ф.Гваттарі зазначають необхідність відмови від ідеї зовнішнього впливу на особистість, її автохтонну вільну процесуальну самоорганізацію в межах загальної відмови постмодернізму від єдиного центру, Бога тощо. Найбільш активним вони вважають "глибокий підсвідомий пласт", який є джерелом потенційної креативності. У межах "світу бажання" діапазон можливостей виявляється необмеженим, він стає світом, де все можливо. Проте в цьому плані світ бажань дорівнюється світу шизофренічного досвіду, не тотожному клінічним формам шизофренії. Шизофренія особистості сприймається як аналог "розірваності" суспільства (умовна "нормальність" є результатом компромісу особистості й суспільства) і вважається основною визвольною силою, якою має керуватися індивід.

У цьому контексті література також змінює і свої функції, і свою сутність. Замість класичної розповіді спогадів, опису пригод, снів або жалів [5, 13], призначенням літератури стає подолання того стану психічної хвороби, у який потрапляє світ. Так, Ж.Дельоз наголошує на тому, що митець у розірваному світі також має бути хворим, проте його хвороба врівноважується літературою як абсолютним здоров'ям, що дозволяє письменникові бути одночасно і лікарем – і собі, і суспільству, і світові [5, 14].

Друга половина ХХ століття стала переломним моментом у долях багатьох українців – йдеться в першу чергу про тих, хто після закінчення Другої світової війни в силу різних причин опинився на території Західної Європи і кому пощастило там залишитися. За влучною характеристикою одного з дослідників літератури, "... то був час чергового розгублення української людини, чергового й глибинного захитання її тотожності" [4, 28]. Емігранти мали не тільки наново віднаходити себе в новому житті – звикати до нового світу, такого несхожого на їх радянську "родіну", часто підшукувати собі нові професії. Крім того, більшість емігрантів через складні обставини змушена була звертатися до використання несправжніх прізвищ. З одного боку, до цього їх підштовхували побоювання за власне життя: "... Чергові совєтські лови на людей у таборах Ді-Пі (якийсь час – із поміччю західних союзників), щоб насильницьки повернути біженців до того раю, що на "родине", і [безліч] різних західних перевірок тотожності, щоб, не дай Боже, не допустити небажаних осіб... до того раю, що за океаном" [4, 28]. З іншого боку, емігранти зверталися до вигаданих прізвищ, "... щоб не наражати на репресії залишених членів родини" [6, 121]. "Масова "псевдонімія" [6, 121] стала типовим явищем для тих часів.

Саме тому в українській літературі та філософії ІІ половини ХХ століття відбувається активне переосмислення проблеми втрати людиною первинного, отриманого у спадок прізвища як способу відходу (у тому числі примусового) від старого життя та необхідності у нових умовах відшукувати свою сутність і своє життєве призначення. На важливості цієї проблеми активно наголошував у своїх розвідках Ю.Шерех. Так, вчений, поєднуючи означену тему з необхідністю боротьби за розвиток індивідуальності у добу масовізації, зазначав: "Сучасне рабство відрізняється від рабства передаболіціоністичної доби тим, що це рабство загальне: не тільки раби раби, а і рабовласники – раби. Суть функційної системи та, що всі її коліщата та частини залежать від усіх інших" [18, 320]. Про проблему псевдонімії як втрати / віднайдення самості активно говорили і письменники, серед яких пальма першості у висвітленні цього питання належить, безумовно, І.Костецькому та Ю.Косачу.

Для І.Костецького тема втрати первинного прізвища мала велике особисте значення, оскільки автонімом письменника було прізвище Мерзляков. Причини такого переходу для дослідників творчості письменника досі лишаються нез'ясованими [17, 88]. Перетворення Мерзлякова на І.Костецького стало передумовою зміни не тільки імен, але й сутностей: зречення справжнього (батькового) прізвища означало для письменника зміну напрямку діяльності (з театрального критика й театрального діяча на письменника, літературного критика, есеїста, перекладача, видавця) та мови (російської на українську) і навіть зміну країн: Мерзляков жив переважно в Росії та Україні, життя Костецького тривало переважно в Німеччині. Позиціонуючи свою творчість як моральну, дидактичну, релігійну [16, 29], І.Костецький намагався узагальнити свій життєвий досвід, вивести закономірності зміни сутності індивіда, побачити у цьому процесі відбиток загального процесу пошуку людиною свого життєвого призначення та зв'язку з божественним початком. Таким чином, персонаж І.Костецького, з одного боку, переживав момент найглибшого хитання своєї сутності, втрачав батьківщину, зв'язок з родиною та старими друзями, з іншого боку, – не отримував можливості повністю вписатися до нового оточення, залишаючись емігрантом і чужинцем до кінця свого життя. Крім того, численні життєві потрясіння мусили впливати на стабільність психіки такої людини та вкорінити у її підсвідомості прагнення до статичності, трансформації світу навколо себе.

У житті Ю.Косача такої кардинальної зміни не відбулося, хоча вимушена еміграція також стала причиною багатьох життєвих негараздів та душених потрясінь. З різниці у біографічних витоках і походять основні різнобіжності у трактуванні проблеми зміни справжнього прізвища як зовнішнього вияву внутрішньої трансформації обома письменниками. До спільних моментів можна віднести те, що обидва автори висвітлювали особливості долі українця емігранта, пошук людиною сенсу життя та "вищої правди", головними героями їх прози постають персонажі, яких об'єднує "одержимість певною ідеєю, прагнення перемогти нездоланні обставини" [1, 9]; а також проблему втрати людиною своєї самості та пошуку ідентичності.

Найчастіше персонажами і переважно головними героями прози І.Костецького є українці-емігранти. Вони діють у таких творах, як "Поїзд раз-у-раз спинявся" (Орися Федорова, Пилипенко), "Шість ліхтарів і сьомий місяць" (Стець Германович, Богдан Лесич, Гарнич, Крук, Василинка тощо), "Ми з Недж" (Маруся Гаврищук, Борис Гаєвський тощо), "Божественна лжа" (Григор, Поліна, Валюшка тощо), "Ціна людської назви" (Павло Палій, Павло Палій-Карпига, Марта), "Повість про останній сірник" (Джефрі Мельник, про національність якого сказано натяком [11, 212]) тощо. Українці-емігранти діють і в творах Ю.Косача: Котенко, Аріядна ("Клубок Аріядни"), Марковський ("Сентиментальна

історійка”), Бутенко (“Вітряк”), Юра (“Юра з цісарського роду”), анонімні герої новели “Голос здалека”.

У І.Костецького дія творів хронологічно та географічно обмежена. Персонажі письменника є українцями-емігрантами, які потрапила до західної Європи після закінчення Другої світової війни; мешкають вони переважно в Німеччині (винятком є лише “Повість про останній сірник”, дія якої відбувається у одній з країн Латинської Америки, конкретно не названій). Натомість дія творів Ю.Косача має ширший хронотоп. Так, у прозовій спадщині цього письменника місцем проживання представлена вся Європа, а персонажами є емігранти, які за різних часів та через різні причини змушені були покинути батьківщину: від професійних військових (ад’ютант Бутенко з твору “Вітряк”) до випадково позбавлених батьківщини після Другої світової війни (Котенко та Аріядна з новели “Клубок Аріядни”).

Еміграція має у обох письменників схожу характеристику: це чужа земля, на якій мешкають люди без імені, без минулого, майбутнього і, власне, без теперішнього. Життя їх не має сенсу і мети, його історія як реальний фактор не має жодного значення: її переписують і переповідають відповідно до ситуації, в яку потрапляє персонаж. Така сама історія відбувається і з прізвищем: його можуть називати, але це не має особливого значення, оскільки того, первинного, справжнього прізвища людини вже не існує, воно загубилося у безлічі подорожей та життєвих історій. Проте діючі особи творів обох письменників різняться у своєму ставленні до втрати автоніму. Так, персонажі Ю.Косача кохаються у грі з іменами та біографіями, тоді як діючі особи творів І.Костецького прагнуть відшукати свою загублену ідентичність.

Для персонажів прози Ю.Косача імена та прізвища не мають абсолютно ніякого значення, оскільки вони (ці імена) вже не здатні відобразити ні внутрішньої сутності людини, ні її соціального становища: “Та ті прізвища нічого не говорили, не мали ніякого значення” [8, 19]. Втрачаючи номінативну функцію, оніми втрачають і своє значення, а тому можуть і не називатися або довільно обиратися індивідом. Ця зміна імен без зовнішньої та внутрішньої зумовленості призводить до того, що людина втрачає свої індивідуальність: “Я цього не знав, вона сама, може, як слід не знала” [8, 19]. Не спроможна розібратися у собі, людина так само не має жодного уявлення про тих, хто її оточує: “Хіба я самий достоту знав, хто вони обоє? Що, до біса, це могло заважити на нашому знайомстві?” [8, 19].

І.Костецький у своїй прозі створює абсолютно протилежну ситуацію. Для його персонажів пошук справжнього імені стає способом віднайдення власної сутності. Показовим у цьому плані є новела “Ціна людської назви”. Для її персонажа Павла Палія-Карпиги повернення від псевдоніма, під яким він працював все своє свідоме творче життя, до справжнього імені, одночасно стає і переходом на новий рівень існування: “Ні, я не професор... я Павло Карпига... Ми все почнемо з початку, не тут ... на нових землях, де нас ніхто не знає” [11, 44].

Іншим варіантом стає ситуація, коли одне ім’я вживається в різних умовах і стосовно людей зі схожими долями. Такий перебіг подій дає письменнику можливість частково відтворити складність долі українця-емігранта з усіма проблемами втраченого імені, долі та Батьківщини, загубленого у безкінечному просторі світів. З іншого боку, навіть у цих ситуаціях персонажі прозових творів І.Костецького не втрачають себе. Як приклад подібних ситуацій можна назвати “долю” полковника Дробота, який у творі “Тобі належить цілий світ” під час Другої світової війни був розстріляний німцями: “Коли розстрілювали… полковник Дробот просто рукою махнув” [11, 179], у новелі “Божественна лжа” допомагає Григору Печеному потрапити до української армії [11, 60], а у творі “Шість ліхтарів і сьомий місяць”, дія якого відбувається вже по закінченні Другої світової війни, в одному з міст західної Німеччини, стає першокласним поетом: “Трубадуром города в нас Роман Дробот”, “Талант могутній…” [11, 76].

Не має однозначної історії і поет Ярослав Левицький. У творі “Поет та його женщини” цей персонаж є письменником (поетом), він одружений з Марусею Гаврищук та має непевні романтичні стосунки з Валюшкою Вітрильською. Влада офіційно визнала Ярослава Левицького митцем: йому надають творчу путівку до Західної України, Але він одночасно є й автором сатиричних творів про Сталіна, Леніна та радянську владу. У новелі “Ми з Недж”, де він не буде названий на ім’я, його слід виявиться втраченим, і його дружина не знатиме про нього нічого. Ні причин, ні обставин такого зникнення І.Костецьким змальовано не буде. У новелі “Перед днем грядущим” той самий Ярослав (прізвище не назване) є поетом відомим і талановитим, багатьма поцінованим: “Ваші сили потрібні всім. Потрібні нації, коли хочете” [11, 65], він має вагітну дружину Ольгу, але залишає все, що має, і йде воювати з німцями. У творі “Ми з Недж” виявиться, що Ярослав Левицький, наділений званням “невідомий стрілець” [11, 68], розчарувався у війні та своєму житті, “розтоптав усі свої ордени” [11, 68] і залишив поетичну творчість [11, 68].

Подібну “долю” має і такий персонаж, як Григор. У новелі “Поет та його женщини”, дія якої відбувається на Західній Україні, ще до початку Другої світової війни, згадується Григор, брат Марусі Гаврищук, якому дуже подобається Валюшка Вітрильська. У новелі “Божественна лжа”, дія якої відбувається у одному з міст Західної Німеччини вже після закінчення Другої світової війни, Григор одружується з Валюшкою, на прізвище не названою, під час короткого сну шлюбної ночі відчуває необхідність все покинути і йти воювати за Україну, перетворившись на Гриця Печеного, лісового щезника з обсмаленим вовчим

ім'ям. У новелі "Ми з Недж" з'являться два Григора – один, Гриць Печений, який загубився десь на Волині, а інший – брат Марусі Гаврищук, про долю якого сестрі не відомо нічого.

Виходячи з цього, бачимо, що письменники по-різному вирішують проблему двійника у своїх творах: герой та антагоніст І.Костецького через вихідну подібність ідуть до протиставлення один одному власних правд. Натомість персонажі Ю.Косача прагнуть відшукати схожість, незважаючи на первинний антагонізм (наприклад, в оповіданні Ю.Косача "Голос здалека"). У творах обох письменників зберігається ряд схожих моментів: вихідна подібність персонажів (при чому в І.Костецького йдеться про моральну, а у творах Ю.Косача фізичну схожість) при подальшому їх протиставленні. Для І.Костецького характерне протиставлення в центрі прозових творів героя та його антагоніста. Ці персонажі мають певну кількість визначальних спільних рис, які їх єднають, що дає можливість письменнику ствердити видиму схожість героя і антагоніста з метою глибше виділення їх протистояння. Йдеться про душевну вихідну єдність (у походженні, біографії, освіті, переконаннях, смаках, звичках та прагненнях) і подальшу моральну перевагу героя над антагоністом.

У творах Ю.Косача представлено насамперед двійника фізичного, що дає можливість через зовнішню схожість ствердити внутрішнє протиставлення персонажів. Проте оскільки головним героєм прозових торів цього письменника є людина з нівельованим особистісним початком, то для неї зустріч з двійником несе загрозу, бо посягає на єдиний спосіб ствердження її самототожності: "Та свідомість, що десь у світі є людина (а, може, їх більше) подібна до вас крихта в крихту, зовсім чужа вам, зовсім з іншого середовища, з іншими думками, з інших життєвих доріг (може, далеко щасливіша та вартніша в житті, ніж ви), та свідомість викликує в мене пересердя. Бо досі ви думали, що ви тільки один такий неповторний, єдиний. Це є маленьке ущерблення гордості, притаманної кожній людині, це, безумовно, великий погром особистості" [7, 53].

Персонажі прози І.Костецького прагнуть відшукати себе у новому житті, причому часто віднаходять нового себе. Персонажі Ю.Косача мріють про повернення або України, або старих часів; або вони взагалі втратили себе. У прозі письменника у цьому плані можна виокремити дві репрезентативні ситуації:

1. мрія повернути старі (передвоєнні) часи;
2. відшукати історію свого роду та повернутись в Україну.

Ситуація першого типу представлена у творі "Сентиментальна історійка". Головний герой цієї новели навіть не робить спроби відшукати себе у новому житті. Єдина мета його існування – мрії про повернення до старого життя: "Це були дні великого чекання. Бо Маяковський ніколи, ані на хвилину, не сумнівався, що дістане наказ про призначення до дієвої армії" [10, 67]. Цей персонаж виявляється відірваним від своїх співвітчизників і навіть колег, які й на чужині змогли влаштуватися: "Його товариші, завзяті кіннотчики та гармаші, здобули титули інженерів, докторів, забули про минуле, так якби його не було. Те все, що було перед тим, для них мало вартість імлистого спогаду, чогось такого, над чим не варто й застановлятись. Вони ж жили новим, зовсім новим життям" [10, 66].

Ситуація другого типу репрезентована у новелі "Глос здалека". Її персонаж відчуває необхідність повернутися на історичну батьківщину – Україну, і його перебування за її межами не тільки втрачає будь-який сенс, але й перетворює існування героя на низку прикрих випадковостей, коли кожна подія отримує несподівано негативний результат: "Страшна фатальність: я рвався як тільки міг на Україну, шукав українців усюди, а ніколи не міг сповнити своїх бажань" [7, 62].

Таким чином, вдало побудувати своє життя на чужині практично нікому з головних персонажів прози Ю.Косача не вдається: тим або іншим чином еміграція впливає на їх долі та свідомість, і хоча й не знищує їх повністю, однак значно деформує. Життя на "чужій землі" втрачає свою вартість, значення, сенс. Як правило, ці персонажі не шукають вищого виправдання ні собі, ні своїй долі, не відчувають у своєму існуванні можливості для реалізації Божої волі. Ідея про власну вибраність для них не є провідною, і навіть якщо комусь із них спаде на думку змінити світ навколо себе, то трагічний фінал перекреслить будь-які можливості побачити у долі такого персонажа прояв вищої волі (яскравим прикладом цього може бути головний герой новели "Остання атака", який раптом відчуває що "мусить проголосити... нову правду, повести до нового чину" [9, 47]).

Персонажі творів І.Костецького в результаті еміграції також переживають сильне психічне потрясіння. Головний герой прози І.Костецького, втративши батьківщину, зв'язок з родиною та старими друзями, не отримує можливості повністю вписатися у нове оточення.

Головні герої прозових творів І.Костецького через певні життєві обставини потрапляють у ситуацію, в якій "інтерсуб'єктивна" дійсність перестає діяти, в результаті чого глибинні психічні пласти їх підсвідомості змушені перебудовувати світосприйняття особистості. Отриманий життєвий досвід змушує персонажів відчути свою відповідальність за долю людства та всесвіту, приєднатися до пошуків вищої правди та дає відчуття безпосереднього зв'язку з вищими силами: "Світ не завалиться, бо в цю мить він тримається на моїх плечах" [12, 125]. Діючі особи такого типу змодельовані письменником у творах "Шість ліхтарів і сьомий місяць", "Поїзд раз-у-раз спинявся", "Тобі належить цілий світ", "Ціна людської назви", "Перед днем грядущим", "Божественна лжа".

Головні герої названих творів потрапляють до ситуації, що кардинально змінює їх свідомість та спосіб життя. Послідовність подій, через які вони проходять, має як схематично подібний характер (вихідне незнання – умовно кризова ситуація – кінцевий катарсис), так і схожі передумови (вихідне тяжіння до етичної категорії через усвідомлену провину або нереалізований, у тому числі дитячий, комплекс) та наслідки (переживши зміну, персонаж прагне втілити свої підсвідомі прагнення). Відчуття провини керує Павлом Палієм-Карпигою (“Ціна людської назви”) за відмову від справжнього прізвища на користь псевдоніма, Фріцем Мюллером (“Тобі належить цілий світ”) за участь у загарбницькій війні, Григором Печеним (“Божественна лжа”) за свою відстороненість від реальних подій та Пилипенком (“Поїзд раз-у-раз спинявся”) за людську черствість, тому вони перетворюються, відповідно, на пророка нової вселюдської правди, апостола братської любові (Фріц Мюллер) або на борця за визволення країни (Григор Печений), прагнуть ствердити свою справжню сутність під істинним іменем (Павло Палій-Карпига) або взяти на себе відповідальність за подальшу долю людства (Пилипенко). Зміни у житті Стеця Германовича (“Шість ліхтарів і сьомий місяць”) пов’язані із пошуком у людині уваги до особистості іншого, що є результатом знеособлення батьків персонажа одноманітною механічною працею. Ярослав Володимирович (“Перед днем грядущим”) приходить до кризової ситуації (необхідність залишити дружину, дитину, творчість та йти на війну) через закладене в процесі навчання канонічним літературознавством підсвідоме відчуття слабкості слова у реальній боротьбі.

Хоча зовнішній вияв релігійності у їх діях відсутній, внутрішнє тяжіння до абсолюту та вічної правди залучає їх до християнської традиції. Новели “Божественна лжа” та “Тобі належить цілий світ” побудовані за зразком біблійних історій про несподіване прозріння людини та через натяки, апеляцію і ремінісценції прив’язані до феномена одкровення: для Григора Печеного (“Божественна лжа”) моментом перетворення стає сон, що створює конотацію з історією Жанни д’Арк та життям Богородиці, а несподіване переродження Фріца Мюллера апелює одночасно до історій як Ісуса Христа, так і Савла (апостола Павла). Проте обидві новели, на відміну від релігійних фабул, мають або описаний автором (“Божественна лжа”), або легко передбачуваний (“Тобі належить цілий світ”) невтішний фінал. В інших прозових творах І.Костецького проблема одкровення звучить ще двозначніше. Не маючи прямих біблійних або апокрифічних алюзій, новели “Шість ліхтарів і сьомий місяць”, “Поїзд раз-у-раз спинявся”, “Ціна людської назви” та “Перед днем грядущим” побудовані за описаною вже схемою і також тяжіють до ствердження моментального переродження людини без психологічного обґрунтування таких змін, проте з наявним тяжінням персонажів до перебирання на себе божественних функцій (індивідуальної відповідальності за кожну людину на землі (Стець Германович, “Шість ліхтарів і сьомий місяць”), долю людства (Пилипенко, “Поїзд раз-у-раз спинявся”), за майбутнє країни (Ярослав Володимирович, “Перед днем грядущим”), за ствердження власної сутності (Павло Палій-Карпига, “Ціна людської назви”)) на основі ствердження християнських та загальнолюдських цінностей.

І.Костецький та Ю.Косач, на перший погляд, є письменниками-репрезентантами однієї літературної парадигми: вони представники однієї хвилі еміграції, які зверталися у своїй літературній спадщині до відтворення перипетій своєї біографії та творили в руслі мистецьких напрямків ІІ половини ХХ століття. Одночасно творчість Ю.Косача спрямована на актуалізацію тих художніх методів, які заявляли про нівеляцію особистісного начала в людині, втрату нею єдності та зв’язку як з іншими індивідами, так і з Богом. Натомість письменницька спадщина І.Костецького відображає складність існування особистості у поліфонічному світі ІІ половини ХХ століття, необхідність пошуку свого життєвого призначення та істинної сутності й одночасно – неможливість подолання індивідом балансування між реальністю та ірреальністю, психічним здоров’ям та божевіллям.

Література

1. Агеєва В. Між екзотизмом і традицією / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 7-15.
2. Біла А. Полістилістика І. Костецького у контексті повоєнного авангарду / / Актуальні проблеми української літератури і фольклору: Наук. зб. – Донецьк: Дон НУ, 2004. – Вип. 9 – С. 185-204.
3. Від упорядника / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 5-6.
4. Грабович Г. Недооцінений Костецький / / Критика. – 2000. – № 1-2. – С.28-29.
5. Делёз Ж. Критика и клиника: Пер. с фр. – СПб.: Machina, 2002. – 240 с.
6. Качуровський І. Покоління другої світової війни в літературі української діаспори / / Кур’єр Кривбасу. – Лютий 2002. – № 147. – С. 120-134.
7. Косач Ю. Голос здалека / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 49-64.

8. Косач Ю. Клубок Аріадни / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 17-28.
9. Косач Ю. Остання атака / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 29-48.
10. Косач Ю. Сентиментальна історійка / / Проза про життя і інших: Юрій Косач. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 65-72.
11. Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К.: Критика, 2005. – С. 46-61.
12. Костецький І. Поїзд раз-у-раз спинявся / / Кур'єр Кривбасу. – Березень 2001. – № 136. – С. 123-125.
13. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К.: Либідь, 1999. – 447 с.
14. Павличко С. МУР як епоха і дискурс / / Проза про життя і інших: Юрій Косача. Тексти і контексти. – К.: Факт, 2003. – С. 189-208.
15. Постмодернизм: Энциклопедия. – Мн.: Интерпрессервис; Книжный дом, 2001. – 1040 с.
16. Соловей Ю. Відвідини “На горі”. Спроба інтерв’ю з додатком практичної есхатології / / Сучасність. – 1962. – № 12. – С. 31-46.
17. Стех М.Р. Ім’я / / Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К.: Критика, 2005. – С. 87-94.
18. Шерех Ю. Над озером. Баварія. Триптих про добу, про мистецтво, про провінційність, про призначення України, про голубів і про інші речі / / Шерех Ю. “Друга черга”. Література. Театр. Ідеології. – Нью-Йорк: Сучасність, 1978. – С. 312-375.
19. Шерех Ю. Стилі сучасної української літератури на еміграції / / Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. – Х.: Фоліо, 1998. – Т. 1. – С. 61-195.